

שיחה

בס"ד

יציאת שבת
5.25

כניסת שבת
4.23

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

שנה שלוש וארבע, גליון מס' 12

פרשת ויחי, טבת תשע"ג

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

אברהם

המחנך והמנהיג בברכת יעקב

בפרשתנו, מקלל יעקב את שמעון ולוי בעקבות מעשה שכם: "אָרוּר אָפֶס כִּי עָוַעְתֶּם כִּי קָשַׁתָּה" (מט, ז), והעונש: "אֲחַלְקֶם בְּיַעֲקֹב וְאֶפְיֹצֵם בְּיִשְׂרָאֵל" (שם).

רש"י במקום מביא את דברי המדרש: "אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון, כדי שיהיו נפוצים, ושבתו של לוי עשאו מחור על הגרנות לתרומות ולמעשרות. נתן לו תפוצתו דרך כבוד". כלומר, בכדי למנוע משני שבטים אלו להתאחד ולחזור על קנאותם, כפי שבאה לידי ביטוי במעשה דינה בשכם, פיזרם יעקב בין שאר השבטים. אלא, ההבדל ביניהם, ששבת לוי זוכה לפרנסתו דרך כבוד ואילו שבת שמעון שפמנו יוצאים המורים...

הרב ריסקין בספרו "ציוני דרך", מביא תמיהה שהעלה הרב **יעקב קמנצקי** על מדרש זה. אם אכן יעקב מבקר את התנהלותם של שמעון ולוי במעשה שכם ובעקבות כך מחליט לפזרם ולהפיצם, כיצד זה קורה שהנהגה הרוחנית (הלויים) והחינוכית (סופרים ומלמדי תינוקות משמעון) ניתנה בידיהם?

נראה (בדמיון מה לתשובה המובאת בספר), שיעקב אבינו מציג לנו כאן דו-ערכיות ביחס לעמדות קיצון. בכדי להבין את התשובה, נחלק בין מחנך ומורה-דרך לבין מנהיג בפועל.

תפקידו של המחנך לראות את הדברים בטהרתם, כפי שראוי היה שיהיו, באמת נוקבת. שמעון ולוי חותמים את פרק ל"ד בבראשית המספר את מעשה שכם, בזעקתם מול יעקב: "הַכְּזֹנֶה יַעֲשֶׂה אֶת אַחֲוֹתֵינוּ?" (פסוק לא), קריאה מוסרית מהדהדת שהתורה אינה משיבה לה, מכיוון שאין לה תשובה.

מנגד, עומד יעקב. יעקב שוקל שיקולים מעשיים (שם, פסוק ל): "וַיֹּאמֶר מִי מִסֵּפֶר, וְנֶאֱסָפוּ עָלַי וְהַכְּזִי, וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי". אין כאן אידיאולוגיה ועקרונות, יש כאן פרקטיקה ומציאות. יעקב אינו מזלזל בדברי שמעון ולוי, אלא שמתוקף תפקידו כאב המשפחה, תפקידו כמבוגר האחראי, הוא מבין כי עליו לבקר את שמעון ולוי.

יעקב אבינו מנחיל לנו, בכרכותיו, את החובה לחנך מחד ולהנהיג מאידך. החינוך, ראוי שיהיה חינוך ששואף למצוינות ולתיקון העולם. חינוך שיודע שצריך לעוק על עוולות, חינוך שאינו שקוע ביאוש ובאילוצים שונים, חינוך אידיאליסטי. חינוך של שמעון ולוי.

מאידך, מלמדנו יעקב, המציאות מורכבת. לא כל מה שצעקנו בכיתה, נוכל ליישם מחר בכיכר העיר, העולם מורכב מאילוצים. צריך שיהיה מישהו שישגיח.

האיוון הנכון שיבוא בדמותם של מחנכי ורבני הדור, שמחד חדורים באמונה תמימה, כראוי לבני לוי ושמעון, ומאידך מפוזרים ואינם יכולים לבצע את אשר על לבם. איוון זה יוביל את הדור הצעיר למורכבות המיוחדת: תמימות ואידיאליזם, מחד ואוזן קשבת למציאות, מאידך.

הרב רועי צמיר

גליון זה מוקדש ע"י הרב אברהם פוס ורעייתו שחיו
לע"נ האב, החותן, ר' מאיר ב"ר יהודה פוס ז"ל, נלב"ע ט"ז בטבת תשנ"ו
נתקבלה אף תרומה מאת ר' יצחק רוטפלד נ"י
לע"נ אמו, מרת דבורה רוטפלד ע"ה בת ר' חיים ז"ל, נלב"ע י"ז בטבת תשמ"ח
תנצ"ה

חדשות רעמסס / עורך: נפתלי יערי

בקשה

אל: בני יוסף - המשנה למלך מצרים, שבידו הכח לעשות
מאת: יעקב אביד

פרטי הבקשה

"אל נא תקבְּרֵנִי במצרים", כיוון שסופָּה - עֲפָרָה נעשה פְּנִים ואינני רוצה שירחשו תחת לגופי. כמו כן, המתים בחוץ לארץ, לכשתגיע תחיית המתים - יתגלגלו בגלגל מחילות ואין רצוני בכך.
לכן, אני משיב אתך, שתעשה אתי יחסד של אמת, שזהו היחסד שעושים עם המתים, שאין בידם להחזיר "טובה תחת טובה".

אביד יעקב

מברק

אל: יוסף
מאת: אחיד
אביד ציוה לפני מותו (י) שא נא פשע ארץ וחסאתם כי רעה גמולך (י) שא נא לפשע עבדי א-להי אביד (י) גם אם אביד מת, א-לוהיו קיים והם בניו (י)
אחיד בני אביד

דרש דרש

מהמדרש לפרשת ויחי

בראשית רבה, ויחי צא, ה - "ויברכם ביום ההוא" (מח, כ), כשם שקדמו כאן - כך קדמו בכל מקום. קדמו בתולדות, אלה תולדות בני אפרים ואחר כך אלה תולדות בני מנשה, ביוחסין (במדבר א, לב): "לבני אפרים, תולדותם למשפחותם". קדמו בנחלה (יהושע טז, ח): "זאת נחלת בני אפרים" ואחר כך: "זאת נחלת בני מנשה". קדמו בדגלים (במדבר ב, יח): "דגל מנשה אפרים" ואחר כך (שם, פסוק כ): "ועליו מטה מנשה". קדמו בנשיאים (שם, ז, מח): "ביום השביעי נשיא לבני אפרים" ואחר כך (שם, פסוק נד): "ביום השמיני נשיא לבני מנשה". קדמו בשופטים, יהושע משל אפרים וגדעון משל מנשה. קדמו במלכים, דָּבֶקֶם משל אפרים ויהוא משל מנשה. קדמו בברכה (מח, כ): "בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאָמוֹ: יְשִׁימְךָ אֱלֹקִים כְּאֲפֵרִים וְכַמְנַשְׁהִי". קדמו בברכה (שם): "יְנַשֵּׁם אֶת אֲפֵרִים לִפְנֵי מְנַשְׁהִי".

לקוראינו: מאמרים המופיעים ללא ציון שם הכותב, נכתבו על ידי חברי המערכת

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות
טלפון: 08-9412048
אתרנו באינטרנט: www.pirsuma.com/siach
הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות טל. 08-9475106

יחיד מול רבים

אנו מסיימים את סדרת סיפורי יוסף וְאָחִיו, וממש בסוף הפרשה, סוף הספר, נאמר: "וַיָּרְאוּ אָחִי יוֹסֵף כִּי מֵת אֲבִיהֶם, וַיֹּאמְרוּ: לוֹ יִשְׁטְמֵנוּ יוֹסֵף, וְהָשִׁיב יָשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל הָרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ" (נ, טו). ואז, שולחים הם אליו שליחים לבקש סליחתו וכו'. קשה להתעלם, מִלְּרֵאוֹת אֶת הַהִבְדָּלִים הַבְּלִטִּים לְאוֹרֵךְ כָּל הַפְּרָשִׁיּוֹת, בֵּין יוֹסֵף לְאָחִיו.

לכור, החליט יעקב, שיוסף יהיה מנהיג המשפחה לעתיד, כי ראה את חכמתו ותכונותיו, כפי שתארתי בגליונות הקודמים. אבל, האחים אינם מוכנים לקבל את החלטת האב. למה? הכתוב אינו מנמק את נימוקיהם ורבו הפירושים על כך. בכל אופן, יש טעם לפגם באופן בו הביעו התנגדותם לְרֵצוֹן אֲבִיהֶם. מדוע לא הביעו דעתם בשיחה ישירה עם יעקב?! הם גם הביעו מחלומות יוסף, שמשמים מאותתים להם, שאכן יוסף ימלוך עליהם. אם כן, היכן יראת השמים שלהם במקרה זה?

מאידך, יוסף כיבד את אביו ויצא לבקר את אָחִיו, למרות שידע על יחס האחים אליו (ראה **רמבין** לפרק יז, טו). יוסף יָרָא שמים, כפי שעולה מדבריו לאשת פוטיפר. אמנם, כשהיו במצוקה מול יוסף "המתנכל" להם, הם נכרו באלוקים, ה"ימשלם" להם פגמולם. אבל היכן הייתה יראתם, עת רצו להרוג את יוסף? היכן יראתם, עת גרמו סבל רב ליעקב?!

וכשיוסף מתודע לְאָחִיו, הם נבהלים, שמא ינקום בהם. אך

יוסף, בהשקפתו העמוקה, מסביר להם שהם בעצם... עשו מעשה טוב! בזכות המכירה, ניצלה המשפחה, ניצל האיזור כולו מרעב. בכוח הבנה זו, יוסף אינו רואה צורך לסלוח לְאָחִיו ו"שוכח" את רעתם. לאור האירועים נראה, שלאחים היה רק מבט אל העבר, הבינו שנעשו על המכירה. אבל הם לא הפנימו את דברי יוסף, על הסיבה האלוקית למכירתו. לכן, גם עתה - אחרי מות יעקב, הם עדיין אינם בטוחים, שיוסף באמת סלח להם. הם מודיעים ליוסף, שאביהם ציווה לפני מותו, שישלח להם וכו'. הפרשנים התלבטו בשאלה, האם אמת אמרו, או שמא... וכשאנו זוכרים, שגם בעבר המציאו סיפורי "כיסוי", אזי הדעת נוטה לצד הפרשנים... אך איננו מבין, מדוע אמרו: "שֵׁא נָא לַפֶּשַׁע עֲבָדֵי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ" (נ, יז), למה לא אמרו "אלקינו", או: "אלקי אבותינו ואלקינו" וכדו' ויוסף שוב מסביר להם בבכי - המראה שדבריו הם מתוך הלב - שהוא רואה את מה שקרה, כמהלך אלוקי חיובי. לכן, אין כאן צורך בְּסִלְיָה, ודאי לא נקמה. עתה, אנו מבינים, למה רק יוסף זכה לתואר "צדיק".

מנחם אדלשטיין

המבדיל בין קודש לחול

בפרשתנו, מברך יעקב אבינו את בניו. בברכתו ליהודה, הוא אומר: "יֵאלֹהֵי שֵׁבֶט מִיְהוּדָה וַיִּמָּחֶק מִבֵּין רֵגְלָיו..." (מט, י). **הרמבין** הבין, שברכה זו איננה רק בגדר נבואה אלא בגדר ציווי, וכך הוא אומר: "אבל עִינֵנו שֵׁלֵא יוֹסֵף שֵׁבֶט מִיְהוּדָה אֶל אֶחָד מֵאָחִיו, כִּי מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל הַמוֹשֵׁל עֲלֵיהֶם מִמֶּנּוּ הִיְהִי, וְלֹא יִמְשֹׁל אֶחָד מֵאָחִיו עֲלָיו". כלומר, משעה שנתמנה לישראל מלך משבט יהודה, אסור להסיר ממנו את המלוכה ולתת אותה לאיש משבט אחר. קביעה זו, מקשרת אותנו לחג - אותו חגנו לא מזמן, חג החנוכה, בו הודינו לקביה על פְּסִי הַנִּיחּוֹן עַל הַיּוֹנִים, שְׂבֻכֹתֶם "חזרה מלוכת ישראל, יתר על מאתיים שנה". המלוכה חזרה לישראל והמלכים היו מִבְּיַת חֲשֻמוֹנַי. בֵּית חֲשֻמוֹנַי, כִּדְעוּ, הִיוּ כַהֲנִים, כלומר, הם לא היו משבט יהודה אלא משבט לוי. האם היה בכך פְּסוּל? לדעת **הרמבין** (שם) התשובה חד-משמעית, כן! וזה לשונו:

"וזה היה עונש החשמונאים שִׁמְלְכוּ בְּבֵית שֵׁנִי, כִּי הִיוּ חֲסִידֵי עֲלִיוֹן, וְאֶלְמָלָא הֵם - נִשְׁתַּכְּחוּ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵין עַל פִּי כֵן נַעֲשֶׂנוּ עֹנֵשׁ גָּדוֹל... וְהִגִּיד הַעֹנֵשׁ בְּסוּף לְמָה שֶׁאִמְרוּ רַזִּיל... שְׁכַרְתוּ כֻלָּם בְּעוֹן הַזֶּה... בַּעֲבוּר זֶה שְׁמַלְכוּ וְלֹא הִיוּ מְזַדְּעֵי יְהוּדָה

ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם יְמִדָּה כְּגַד מִדָּה, שהמשיל הקביה עליהם את עֲבֻדָּתָם וְהֵם הַכְּרִיתוּם".

בהמשך דבריו, מוסיף הרמבין ואומר, שייחנך שחטאם של החשמונאים היה כפול. לא רק מצד זה שִׁמְלְכוּ לְמִרְוֹת שֵׁלֵא הִיוּ מִשְׁבֵּט יְהוּדָה, אֲלֵא גַם מִשׁוּם שֶׁהִיוּ כַהֲנִים וְבִמְקוֹם לְהַתְמַקְּדֵם אֶךְ רוּךְ בַּעֲבֹדַת הַמִּקְדָּשׁ - לְקַחוּ לְעַצְמָם גַּם אֶת הַמְּלוּכָה: "ואפשר גם כן, שהיה עליהם חֲטָא בְּמַלְכוּתָם, מִפְּנֵי שֶׁהִיוּ כַהֲנִים וְנִצְטָו (במדבר יז, ז). וְתִשְׁמְרוּ אֶת הַחֻמְרוֹתֵיכֶם... וְלֹא הִיָּה לָהֶם לְמַלְכוּת, רַק לְעִבּוּד אֶת עֲבֹדַת ה'".

הסוגיה של נטילת הכהונה וההנהגה, היא סוגיה עתיקה ושושקית קדמו לסיפור החשמונאים. מדברי הרמבין עולה באופן ברור, הבעייתיות שבדבר. ויש מקום לברר - מדוע? מהי הבעייתיות בנטילת הכהונה וההנהגה גם יחד?

אפשרות אחת היא לומר, שיש פה בְּעִיָּה של חוסר "הפרדת רשויות". מי שמתעסק בענייני כהונה, אמור להיות חסר-נגיעה בעניינים של הנהגה, ולהיפך. כאשר הכהן הוא בעל השררה - הדבר עלול להביא לעיוותים קשים, עיין ערך "בני עלי".

ברוב עמוק יותר, ניתן להבין, שהערבוב בין כהונה והנהגה מבטא ערוב תפיסתי בין קודש לחול. ה"קִּיְסָת" איננה "בית המקדש", והיא לא אמורה להיות כזאת. ענייני מלוכה - נעלים ככל שיהיו - אינם דומים לעבודת כהן גדול ביום הכיפורים. הזיקה ההדוקה בין עבודת השם להצלחה בחיי החולין והמדינה - היא אמיתית וחשובה, אך אסור שתגרום לטשטוש הגבולות בין קודש לחול (על פי דברים **מהרב מיכאל אברהם**).

איתי וייס

פינת ההלכה

מלאכת בונה (ב)

בשבת שעברה למדנו, שלהלכה יש מלאכת בונה גם **בכלים**, אך במסכת שבת (מו, א) מבואר, דיש שלשה מצבים בבניין בכלים:

א. החזרה רפיה - מותר. ב. הידוק - אסור. ג. תקיעה - חייב חטאת.

מהי הגדרת "תקיעה"? ה"מגן אברהם" (סימן שיג, סק"א) הביא דברי **הראב"י**, ש"תקיעה" - הגדרתה, שמעמיד בדוחק. והביא **שהסמ"ג** חולק, שדווקא דבר הצריך גבורה ואומנות - אסור.

ברש"י (שבת מז, ב ד"ה "יתקע") כתב, שחיבור שעל ידי יתדות - נחשב כתקיעה, וְעָלָן זֶה חִיבּוּר כָּלִי עַל יְדֵי מַסְמְרִים, נִעְצֵים וְדָבָק.

מה ההבדל בין החזרה רפיה להידוק? ה"ארוחות שבת" (פ"ח, מוה) כתב, שקשה ליתן קצבה מה נחשב חיבור "מהודק" - שאסור מדרבנן, ומה נחשב "רפוי" - שמותר. והעיר, שמכל מקום, מוכח בגמרא (שבת מז, א), שגם מטה וכסא שהיו מורכבים בהרכבה רפיה - היה אפשר לשבת

עליהם ולהשתמש בהם. וסיים, שנראה שכל שצריך להשקיע מאמץ בפירוק הכלי, הרי זה בגדר הרכבה "מהודקת". וכל שאפשר להפריד את החלקים זה מזה בקלות, הרי זו הרכבה "רפיה".

והוסיף (שם, הערה טד) שנראה, שְׁהַרְפָּה אֲשֶׁר קָל לְפָרְקָהּ, כְּגוֹן: עַל יְדֵי לְחִיצַת קַפִּיץ, אֶךְ בְּלִי אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה - אִי אִפְשָׁר לְפָרְקָהּ, מִיקָרֵי הַרְכָּבָה "רפיה", שסוף סוף אין כאן צורך בגבורה ואומנות כלל והדרך הוא להרכיב ולפרק את הדבר בקלות.

אמנם, יש שכתבו ("הלכות שבת בשבת" - ח"ב, לח), שתקיעה בקפיץ אפשר שנחשב שאסור מהתורה פתקיעה, וודאי שיש איסור מדרבנן כהידוק.

החזרה באופן רפוי - מותר, אך יש לזה כמה סייגים:

1. אם כלי זה דרכו פתקיעה (שאסורה מהתורה) והוא מחזיר באופן רפוי, לרוב האחרונים, גם זה אסור, כיוון שחששו שמא יעשה פרגילותו בחול ויתקע. אמנם, לפי ה"חזון איש" (סימן ג, סק"י, ד"ה ובב"י), הרי זה מותר.

2. אם כלי זה דרכו בהידוק (שאסור מדרבנן), לפי ה"לבושי **שר"י** - אסור, בין לרמי"א ובין ל"שולחן ערוך". אך ה"משנה ברורה" הבין, שבה יש מחלוקת ראשונים ולהלכה אסור. אמנם כתב, שלצורך שבת - אפשר לסמוך על המיקל.

3. יש מקרים שאסור משום מלאכת "מְכָה בַפֶּטִישׁ" ובעתיד, בע"ה, נעסוק בזה.

כאמור, הידוק אסור. אמנם ה"חזון איש" סובר, שאם מהדק דבר שאין דרכו פתקיעה, הרי זה מותר. אך רוב האחרונים וביניהם ה"משנה ברורה", לא קיבלו דבריו.

הרב אריה ויזל

"אל נא תקברני במצרים"

"ויקברו ימי ישראל למות, ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו: אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא יָדְךָ תחת ירכי, ועשית עִמָּדִי חֶסֶד וָאֱמֶת - אֵל נֹא תִקְבְּרֵנִי בַּמִּצְרַיִם" (מז, כט). בקשה פשוטה של יעקב מבנו יוסף, שהוא הַמְּשַׁנֶּה לְמַלְךְ מִצְרַיִם וּבִידּוֹ הַכֹּחַ לְמַלֵּא רֵצוֹן אָבִיו. הסיבה לבקשתו של יעקב מיוסף, על פי פירוש **רש"י** (שם), מתחלקת לשלושה: "סוּפָה לְהִיּוֹת עֶפְרָה כְּנִים (וּמְרַחֵשֵׁן תַּחַת גּוֹפִי) וְשֹׁאֵן מְתֵי חוּצָה לְאֶרֶץ חַיִּים אֲלֵא בַעֲזֵר גְּלוּל מְחֻלּוֹת, וְשֵׁלֵא יַעֲשׂוּנֵי מִצְרַיִם עַבְדָּה-זָרָה". לכאורה, שלש סיבות, שאין קשר בִּינֵיהֶן. זאת ועוד, נראה שסדר הדברים היה צריך להיות שונה, שהרי לעשות מיעקב עבדה-זרה, זהו דבר שיכול להיעשות מִיָּד, אחרי מותו. "סוּפָה לְהִיּוֹת עֶפְרָה כְּנִים" - יקרה **בעתיד**, ואילו "בעזר גלגול מחלות" - יבוא רק לַעַת קָץ הַיָּמִין. מה מקום מצא יעקב לסדר את הדברים בסדר זה דווקא?

נראה, שיש לקשור שאלה זו לשאלה אחרת: יעקב מבקש מיוסף וזו עונה לו: "אֲנֹכִי אַעֲשֶׂה כְּדַבְּרֶךָ" (מז, ל). על אף הבטחתו המפורשת של יוסף, אומר לו יעקב (שם, פסוק לא): "וְהַשְׁבָּעָה לִּי וְרַק אַחֲרַי שְׁיוֹסֵף נִשְׁבַּע, נוּחַ דַּעַתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. מֵה מִשְׁמַעוֹת זֶה הַשִּׁיחַ הַזֶּה? רֵצוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לְהִקְבֵר בְּנַחֲלַת אֲבוֹתָיו, בְּמַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה, מוֹבַנֶת גַּם לֹא הִסִּיבוֹת הַנִּמְנַעַת עַל יְדֵי רִשְׁיִי. גַּם מִיִּיתוֹ לְיוֹסֵף וְלֹא לְמִישֵׁהוּ אַחֲרָי מֵהָאֲחִים מוֹבַנֶת, כִּיוֹן שֶׁפָּדִידוֹ הַכֹּחַ לַעֲשׂוֹת. מֵה פֶשֶׁר הַהֲתַעַקְשׁוֹת עַל הַשְׁבָּעָה? יוֹסֵף מִבְּקֵשׁ לְקַיֵּים אֶת מִצְוֹת "יִכְיֹד אֵב נָאִים", עַל כֵּן הוּא מְמַחֵר לְהַבְטִיחַ: "אֲנֹכִי אַעֲשֶׂה כְּדַבְּרֶךָ". יעקב אינו סומך על הבטחתו של יוסף, כיוון שהוא מכיר

"חזק לנצר"

את פרעה. אם יוסף יבוא לפרעה ויאמר לו: "הבטחתי לאבא", וישב לו פרעה: "מה זה אבא?", שהרי פרעה מאמין שהוא יצר את עצמו, כדברי הפסוק (יחזקאל כט, ג): "יאשר אמו: לי יאירי ואני עשיתיני". רק שבעה שאותה יוכל יוסף להציב מול השבועה שנשבע בזמנו לפרעה, שלא לגלות שפרעה אינו מבין את לשון הקדש, היא זו שתשכנע את פרעה לאפשר ליוסף לקיים את הבטחתו.

דבר זה יכול להסביר גם את הסדר בו מסדר יעקב את הסיבות לאי-רצונו להקבר במצרים. ברור ליעקב, שפרעה המחשיב את עצמו לאל שִׁיִּצֵר את עצמו, לא ישמע בקול ה' ולא יתן לבני ישראל לצאת ממצרים, לכן "סוּפָה לְהִיּוֹת עֶפְרָה כְּנִים". השלב השני, אמנם יש בדי יעקב הבטחה של ה' (מז, ד): "אֲנֹכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרַיִם וְאֲנֹכִי אֲעִלְךָ גַם עֲלָהּ", אך ברור ליעקב שזה לא יקרה עכשיו, לכן, הוא חושש מִיִּגְלוּל מְחֻלּוֹת. לכן, החשש שמא יעשו ממנו עבדה-זרה, הוא החשש האחרון.

יעקב אינו יכול לסבול את המחשבה, שהוא יקבר במקום שאינו מחשיב את קשרי המסורת המשפחתית (פרעה), שעתידה אדמתה לקבל מכות במכות מצרים ושאריו כל זה, עוד יעשו ממנו עבדה-זרה.

נפתלי יערי